

**15-16 APREL
2022**

**TOSHKENT
O'ZBEKISTON**

**"GEOGRAFIK TADQIQOTLAR: INNOVATSION G'OYALAR
VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI"**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**
MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
G.O. MAVLONOV NOMIDAGI SEYSMOLOGIYA INSTITUTI**

O'ZBEKISTON GEOGRAFIYA JAMIYATI

**“TADQIQOT.UZ”
XALQARO ILMIY JURNALLAR PORTALI**

**GEOGRAFIK TADQIQOTLAR:
INNOVATSION G'OYALAR VA RIVOJLANISH
ISTIQBOLLARI**

**II
XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
MATERIALLARI**

TO'PLAMI

Toshkent - 2022

Geografik tadqiqotlar: innovatsion g‘oyalar va rivojlanish istiqbollari:
II Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plam (15–16-aprel, 2022-yil,
Toshkent). –Toshkent.: TADQIQOT.UZ, 2022. –830 bet.

<http://doi.org/10.5281/zenodo.4751426>
<https://orcid.org/0000-0002-6802-5517>

To‘plamda keltirilgan ilmiy tadqiqot ishlari natijalaridan tabiiy geografiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, iqtisodiy va ijtimoiy geografiya, xorijiy mamlakatlar iqtisodiyoti va mamlakatshunoslik, tashqi iqtisodiy faoliyat, turizm, gidrologiya, gidrometeorologiya, geologiya, geodeziya, kartografiya hamda geoinformatika sohalaridagi mutaxassislar, ilmiy xodimlar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistratura va bakalavriat talabalari, umumiy o‘rta ta’lim maktablari, o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari o‘qituvchilari hamda geografiya faniga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Tahrir kengashi:

g.f.d., professor Hikmatov F.H.

g.f.d., katta ilmiy xodim Rafiqov V.A.

g.f.n., dotsent Sharipov Sh.M.

Kengash a’zolari:

g.f.n., dotsent Tashtayeva S.K.

g.f.n., dotsent Shomurodova N.T.

PhD, dotsent Shomurodova Sh.G‘.

PhD, dotsent Prenov Sh.M.

PhD, dotsent Raxmonov D.N.

PhD, dotsent Raxmonov K.R.

PhD, dotsent Umirzoqov G‘.O‘.

Mas’ul muharrir:

Ibragimov Sh.U.

©Mualliflar jamoasi

©tadqiqot.uz

**I BO'LIK
ТАВИЙ GEOGRAFIYA, ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA
ТАВИЙ RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH**

**ЗЕМЕЛЬНЫЙ И ВОДНЫЙ РЕСУРСЫ – НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ
ОРГАНИЗАЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА
СОГДИЙСКОЙ ОБЛАСТИ**

Гуфранов Додахон Нажмидинович

доцент, заведующий кафедры геоэкологии и методики её преподавания ГОУ
«Худжандский государственный Университет
имени академика Б. Гафурова»
e-mail: dgufranov@mail.ru

Сайфиддинов Аброрхон Фахриддинович

магистрант

«Худжандский государственный Университет
имени академика Б. Гафурова»

Гуфранова Зиёда Расулбердиевна

преподаватель педагогического колледжа Худжандского государственного
университета имени академика Б. Гафурова

Аннотация: В статьи отражено единицы оценки естественной водообеспеченности и оптимальной величины экологического предела.

На фоне краткой гидрологической характеристики и содержание усиления требования к водным ресурсам, предложены основные направления по рациональному использованию водных ресурсов территории Северного Таджикистана.

Ключевые слова: Земля, производительные силы, рельеф, земельные и водные ресурсы, урожайность, засоление, поверхностные и подземные воды.

**LAND AND WATER RESOURCES ARE AN ESSENTIAL PART OF THE
ORGANIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN
SUGHD REGION**
Gufranov Dodakhon
Sayfiddinov Abrorkhon
Gufranova Ziyoda

Annotation: The article reflects the units of assessment of natural water supply and the optimal value of the ecological limit.

Against the background of a brief hydrological description and the content of increasing demands on water resources, the main directions for the rational use of water resources in the territory of Northern Tajikistan are proposed.

ТАБИЙ ГЕОГРАФИК ФАНЛАРНИ ТАСНИФЛАШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АҲАМИЯТИ

Тошов Ҳудойназар Рамазонович

г.ф.н., доцент

Бухоро давлат университети

Аннотация: мақолада табий географик фанларни таснифлашдаги муаммолар, уларни ечимининг илмий-амалий аҳамиятига оид мулоҳазалар билдирилган.

Таянч сўзлар: табий географик фанлар, таснифлаш, табий география, иқтисодий география, “сунъий бирлаштирилиши”, “методологик қурол”.

THE SCIENTIFIC AND PRACTICAL IMPORTANCE OF DIVISION OF PHYSICAL GEOGRAPHIC SUBJECTS

Toshov Khudoynazar

Annotation: In this article, problems in division of physical geographic subjects and additional opinions for scientific and practical importance of their solutions are emphasized.

Key words: Physical geographic subjects, division, physical geography, economic geography, “artificial merging”, “methodologic weapon”.

Фаннинг умуман табиат, жамият ва тафаккур ҳақидаги билимларимизнинг бир бутун мажмуаси эканлиги, шунингдек географиянинг бир бутун табий ва ижтимоий фанлар системасидан иборатлиги, унинг турли юртларнинг табиати, аҳолиси ва хўжалиги тўғрисидаги қадимги бир бутун ва серқирра фаннинг ривожланиши ва табақаланиши натижасида шаклланганлиги мутахассис географларимизга яхши маълум. Аммо география фанининг фанлар системасидаги ўрнини ва ички тузилишини акс эттирадиган тасниф схемаларида турлилик бор, айримларида ўзаро зид мулоҳазалар ҳам учрайди.

Географик фанларни таснифлашнинг илмий - амалий аҳамияти катта. Биринчидан, таснифлаш география фанларида чалкашликларни оқилона бартараф қилишда “методологик қурол” сифатида зарур; иккинчидан, мактаб таълимида географияни ўқитишдаги баъзи муаммоларни ҳам ҳал қилишда жуда муҳимдир. Маълумки, 2017 йилдан бошлаб, мамлакатимиз ҳалқ таълими тизимида ислоҳотлар давом эттирилмоқда. Масалан, бунга “Миллий ўқув дастури” (7-11 синфлар кесимида) лойиҳаси ва “2020-2021 ўқув йили учун таянч ўқув режаси” мисол бўлади. Унга мувофиқ география фанига “Иқтисодий билим асослари” ва “Тадбиркорлик асослари” ўқув курслари бирлаштирилган. Мазкур лойиҳа бўйича ўз вақтида мамлакатимизнинг етакчи олимлари

Ф.Хикматов, И.Турдимамбетов, С.Аббосов ва Ш.Шариповлар томонидан билдирилган фикрлар ўринлидир.

География фанининг структуравий тузилиши тўғрисида сўз юритган айрим манбаларда эса унинг академик Б.М.Кедров таърифлагандек “оралиқ фан” эканлиги ҳисобга олинмай кескин иккига ёки учга бўлиб ташланганлигини кўрамиз. Шу сабабли, географиянинг икки энг йирик қисмидан бири – табиий география табиий фанлар грухи таркибида, иккинчи қисми – иқтисодий география эса социал фанлар грухи таркибида кўрсатилган.

XX асрнинг биринчи ярмида қатор фундаментал фанларнинг тадқиқот обьекти ва предметига оид маълумотлар кўпайиб, уларни чуқурроқ ва батафсил таҳлил қилиш билан боғлиқ ҳолда янги-янги фан тармоқлари пайдо бўла бошлади. Бу ҳол айниқса, ўтган асрнинг 60-йиларида жадаллашди. Мавжуд фанлар системасини аниқлаш масаласи ҳам назарий, ҳам методологик аҳамият касб эта бошлади. Фанда рўй берадиган бу обьектив ҳолат фаншунос философларни ҳам, ҳар бир фан соҳаси вакилларини ҳам қизиқтира бошлади. Масалан, таниқли философ олим Б.М.Кедров фанлар таснифига оид бир қатор асарлари билан танилган. В.С.Лямин, Н.К.Мукитанов географиянинг фалсафий масалалари билан шуғулланиб, географиянинг фанлар таснифидаги ўрни ҳақида ўз фикрларини маълум қилганлар. Ўзбек географларидан И.Қ.Назаровнинг “География фанининг асосий муаммолари” номли ўкув қўлланмасида, А.А.Нигматовнинг “Табиий география ва геоэкология назарияси” номли монографиясида, Ў.Қ.Абдуназаров ва б. тайёрлаган “Умумий табиий география” дарслигига ҳамда Х.Р.Тошовнинг “Табиий география: тарихи ва баъзи назарий масалалари” монографиясида фанлар таснифи ва унда география ҳамда табиий географиянинг ўрни масаласига оид фикрлар билдирилган.

Фанларни таснифлаш масаласи ана шундай, ўз тарихини билишни, илмий таҳлилдан ўтказишни талаб қиласи. Ушбу масала тарихидан яхши хабардор бўлган тадқиқотчи таснифлашнинг қонун-қоидаларидан хабардор бўлади, уларга амал қилишга, учраган хато ва камчиликларга йўл қўймасликка, илмий асосланган тасниф натижаларини қабул қилишга, ривожлантиришга ҳаракат қиласи. Шунингдек, ўтмишда кимлардир айтган мантиқсиз ва илмий асосланмаган фикрларни янгилик ўрнида қайта такрорлашдан холи бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Кедров Б.М. Классификация наук (статья “Наука”) БСЭ, 3-е изд., т. 17. М., 1974.
2. Назаров И.К. География фанининг асосий муаммолари. Т., 2013.
3. Нигматов А.Н. Табиий география ва геоэкология назарияси. Т., 2018.
4. Тошов Х.Р. Табиий география: тарихи ва баъзи назарий масалалари. Монография. Бухоро. – “Дурдона” нашриёти. 2021. – 520 бет.
5. Тошов Х.Р., Ergasheva M.K. Evolution of landscape teaching and its theoretical fundamentals. Academicia South asian academic research journals. Kurukshetra india. ISSN 2249-7137 Vol. 10 Issue 5, Vol. 2020 impact Factor SJIF 2020 = 7,13. P. 942-945.
6. Hikmatov F., Turdimambetov I., Abbosov S., Sharipov Sh. Yangi O‘zbekistonda geografiya ta’limi: Sun`iy fanga ehtiyoj yo‘q! Ma`rifat. Xalq ziyolilari gazetasi. №3 (9328). 1-3 b.

7.	Ҳамроева Феруза Асроровна, Усманова Дилафруз Ҳамидуллаевна ГЕОГРАФИЯДА МУЛЬТИМЕДИА ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ АСОСИДАГИ ИНТЕРАКТИВ ЎЙИНЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ.....	785
8.	Xalilov Xurshidbek Baxtiyorovich GEOGRAFIYA DARSLARIDA TA'LIM SIFATI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KARTALARDAN FOYDALANISH, ULARNING MAZMUNINI O'QIB TUSHUNISHDA O'QUVCHILARDA KARTOGRAFIK КОМПЕТЕНСИЯЛАРНИ SHAKLLANTIRISH METODIKASI.....	790
9.	Хидиров Равшан Ҳазратқулович ЎҚУВЧИЛАРДА БИЛИМ ВА ТАФАККУР ҶАЧОН ЮКСАЛАДИ? ҶАЧОНКИ, ТАЪЛИМДА НАЗАРИЯ ВА АМАЛИЁТ УЙҒУНЛИГИ ТАЪМИНЛАНСА.....	796
10.	Сейтниязов Кошкарбай Матенович ТОПОНИМИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ.....	800
11.	Собиржанова Нилуфар Соҳибжон қизи ЎРТА ОСИЁЛИК АЛЛОМАЛАРНИНГ ГЕОГРАФИК АСАРЛАРИНИ ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ВОСИТАСИДА ЎРГАНИШ.....	804
12.	Тошов Ҳудойназар Рамазонович ТАБИЙ ГЕОГРАФИК ФАНЛАРНИ ТАСНИФЛАШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АҲАМИЯТИ.....	808
13.	Маҳмудова Чарос Икромовна СИНФДАН ТАШҚАРИ МАШФУЛОТЛАРДА ХАЛҚ ГЕОГРАФИК ТЕРМИНЛАРНИ МОДУЛЛИ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ АСОСИДА ЎРГАНИШ МЕТОДИКАСИ.....	811
	MUNDARIJA.....	816